

Ngọc Điềm (*Rhynchostylis*) viết tắt Rhy.

BÙI XUÂN ĐĂNG

Trong chuyến viếng thăm Java vào khoảng cuối thập niên 1800, Carl Blume, một nhà thảo mộc học người Đức lai Hòa Lan đã tìm thấy loài lan đẹp đẽ này. Thoạt tiên cây lan được xếp vào loài *Saccolabium* và sau đó chuyển sang *Rhynchostylis*. Tên này dùng theo tiếng La tinh gồm 2 chữ: *Rhynchos* = beak = mỏ và chữ *stylos* = pillar = cột trụ để tả theo hình dáng của trụ hoa.

Rhynchostylis là một loài lan gồm có 4 giống: *Rhynchostylis coelestis*, *Rhynchostylis gigantea*, *Rhynchostylis retusa* mọc khắp ông Nam Á Châu từ Lào, Việt Nam, Cao Miên Thái Lan, Mã Lai v.v... riêng giống *Rhynchostylis violacea* chỉ mọc ở Phi Luật Tân. Mặc dầu ngôn ngữ khác nhau, nhưng dân chúng mọi xứ đều chung một ý nghĩ gọi là lan đuôi cáo (fox tail orchid).

1. *Rhynchostylis gigantea* thường được gọi là Lan Đuôi Chồn, Lan Me (vì thường mọc trên cây me tại Saigon). Văn vẻ hơn gọi là Ngọc Điềm vì hoa màu trắng hồng có những chấm tím đỏ, hay Ngọc Điềm Đai Châu = chuỗi hạt châu mà người bình dân gọi trại ra là tai trâu. Cây lan này lá lớn, chùm hoa cong và dài chừng 20 phân, hoa to ngang chừng 3 phân, thơm ngát và có khi cả tháng mới tàn, hơn nữa lại nở vào



mùa Xuân cho nên có thêm tên gọi là Nghinh Xuân. Hiện nay giống lan này có 3 màu: hồng chấm tím, trắng tuyền và đỏ khoang trắng. Giống lan này mọc suốt từ Nam chí Bắc cho nên chúng ta thường thấy ở khắp nơi trên đất Việt.

2. *Rhynchostylis retusa* hay Ngọc Điềm Đuôi Cáo, có lẽ nên gọi là “Ngọc Điềm Vỹ Hồ” cho thanh lịch hơn. Cây lan này lá nhỏ, cứng hơn và dài hơn lá cây Ngọc Điềm Đai Châu, hoa nhỏ hơn, chỉ chừng 2 phân, chùm hoa buông thõng xuống nhưng dài có khi đến 60 phân. Giống lan này thường mọc trên cao độ 1500 th, cho nên chỉ thấy ở Yên Bái,

Hòa Bình và cao nguyên Lâm Đồng, Đà Lạt hay Kon Tum, Pleiku.

3. *Rhynchostylis coelestis*: Ngọc Điềm Hải Âu. Chùm hoa lên thẳng dài chừng 20 phân, hoa nhỏ chừng 2 phân, màu xanh dương khác hẳn hai giống hoa kể trên. Cây lan này chỉ mọc ở Lâm Đồng, Đà Lạt.





4. *Rhynchostylis violacea* rất dễ nhầm lẫn với *Rhynchostylis retusa*. Sự khác biệt duy nhất là cánh hoa *Rhy. violacea* tuyền một màu tím nhạt còn *Rhy. retusa* có những chấm.

CÁCH TRỒNG

Cách trồng *Rhynchostylis* cũng gần giống như *Aerides*, *Ascocentrum*, *Arachnis*, *Renanthera* hay *Vanda*.

ÁNH SÁNG

Lan chỉ cần ánh sáng cao hơn *Cattleya* một chút, chứ không cần

nhiều ánh nắng như *Vanda* nghĩa là khoảng 60-70% là đủ.

NHIỆT ĐỘ

Lan ưa nhiệt độ từ 60°F đến 90°F tức là 15.5°C đến 32.2°C. Lan có thể chịu nóng tới 100°F hay 37.8°C được nhưng cần tăng gió và độ ẩm. Đừng để lan chịu lạnh dưới 50°F tức là 10°C.

ĐỘ ẨM

Lan ưa ẩm độ cao từ 50-60% trở lên, nếu ẩm độ quá thấp, cây sẽ còi cọc không lớn được.

TƯỚI NƯỚC BÓN PHÂN

Vào mùa hè cần tưới và bón nhiều khi thấy đầu rễ bắt đầu mọc ra, nhưng không cần bón phân nhiều như *Vanda*. Bớt tưới vào mùa Đông, nhất là vào thời kỳ nghỉ ngơi sau khi hoa tàn và lan cần phải có một thời kỳ khô và lạnh (rest period), nếu tưới nhiều cây sẽ không ra hoa.

THAY CHẬU

Nếu trồng trong chậu, cần phải thay chậu khi vỏ cây đã mục. Vỏ cây hay than phải là thứ lớn khoảng 3-4 phân, trồng trong chậu đất tốt hơn là chậu nhựa. Nếu rễ quá dài, ngâm cây vào nước chừng 1 giờ cho rễ mềm ra. Bỏ cây vào trong chậu rồi xoay vòng tròn, rễ cây sẽ quấn quanh theo lòng chậu sau đó sẽ bỏ than hay vỏ cây vào.

Nếu buộc vào khúc cây hay trồng trong rổ gỗ không cần phải thay rổ hay khúc cây. Trồng cách này không sợ thối rễ nhưng phải tưới thường xuyên hơn, vào mùa hè phải tưới hàng ngày. Do đó mỗi tháng một lần nên ngâm vào nước có pha Epson salt (1 thìa súp một gallon nước) để xả hết chất muối đọng và cho nước ngấm vào trong khúc cây.

Khi mua về, nếu là trơ rễ (bare root) nên ngâm vào nước với công thức:

- 1 thìa súp đường
- 1 thìa cà phê phân bón 30/10/10
- 10 giọt superthrive hay 1 viên thuốc ngừa thai
- 2 gallon nước (8 lít)

Khuấy cho đều, ngâm cây trong 4 giờ, lấy ra để cho ráo nước. Ngâm 4 giờ nữa rồi để khô qua đêm. Ngày hôm sau sẽ tái tục trong một tuần lễ, cây sẽ không bị khô kiệt (dehydrated) và mau mọc rễ.